

dia celebrata hiems est, qui dies fuit a. d. X kal. Quint. post festivas epulas Aktinson exposuit se censere versus antarcticum polum eundum esse sciscitatum, quae Scotti et sociorum esset fortuna. Sibi videri veri simile aliquid esse passos in fossa aliqua glacialis Beardmore. Sed esse tanti vel ad Cellam superiorem eius glacialis penetrare, ut cognosceretur ex relictis alicubi litteris, utrum polum adepti essent, an ante revertissent. Placuit consilium omnibus. Omnibus rebus adornatis ex Promontorio Tabernario agmen auxiliare procedere coepit III. kal. Nov. 1912, vesperi. Erant isti octo viri cum mulis. Ipsi kal. Cherry-Garrard et Dimitri cum Aktinsone subsecuti sunt, usi canibus. Quod in via associati hi sunt prioribus, totum agmen III Idus Nov. mane ad Cellam Amphoriam pervenit. Hic pars diei merita data quieti. Postridie, i. e. pridie Idus, profecti vespe, mane conspexere procul rem similem signo viae. Pro eo signo ex nive eminebant bacula skiarria, pro baculis hasta graminea vel bambusea pertica, traheae ut videbatur malus. Invenitum erat tentorium Scotti et duorum sociorum eius, nivibus propemodum sepultum. Introgressi conspexerunt ex anima corpora Roberti Scotti et Wilsonis et Bowers. Hi quidem iacebant in suis saccis cubitorii, supra capita clausis, sicut solebant quum dormituri erant. Scottus post socios mortuus erat reiectis sacci operitionibus et aperta tunica. Eum autem saccum, in quo tres commentariorum libri erant, subiecerat moriens capiti et cervicibus, brachium circumdederat Wilsoni. Praeter commentarios vel decem epistolae ad amicos scriptae inventae sunt, in quibus vel suos commendat vel postremum salutat. Publicis etiam litteris exponit causas calamitatis.

Tum Aktinson, congregatis sociis recitavit ex commentariis postremas horas mortuorum. Deinde effossa trahea est. In

ea fuerunt etiam sexdecim chilogrammata lapidum, quos a Wilsone depromptos glaciali secum usque mortem vixerant, quod sic Wilson volebat. Quadrae photographiae expositae, quae in itinere erant soli, etiam post tantum intervallum temporis educi potuerunt. Corporibus operimento tabernaculi obtectis — verba Aktinsonis sunt — recitavimus defunctorum preces, super corpora ipsa ingentem nivium mollem coacervavimus; quod opus etiam proximi diei partem sibi absumpsit. Ex baculis skiarriis compacta crux infixa in summo est colle; ad dextram et item ad sinistram erecta trahea est, et propter defixa pertica suspenso metallico cylindro, in quem immisae litterae sunt pridie Idus Nov. anno 1912 ad quinquagesimum punctum gradus octogesimi latitudinis meridiana. In litteris erat de laborioso itinere poli deque causis interitus quinque illorum virorum.

Reliquo eius diei spatio et die postero triginta septem chilometra fecerunt, si Oatis corpus invenirent. Invenerunt sane hominis cubitorum saccum, sed nulla fuit facultas inveniendi corporis dudum obruti nive. Et ibi accumulata est nix parvaque insuper fixa crux est, et relictae litterae. Postridie revertentes postremum vale dixerunt duci suo, ibi in perpetuis nivibus cum sociis quiescenti.

Aktinson etiam explicat, qui potuerit fieri, ut in Cellis viae polaris parum reperiretur petrolei: maioribus et caloribus et frigoribus expositum citius evaporasse, praesertim quum lagena in summis collibus collocari essent solitae, quo inde facilius de promeretur a transeuntibus sociis.

IMPRIMATUR: Fr. A. ZAMPINI. Ep. Porphyreonen,
Vic. Gen. Civitatis Vaticanae.

Dr. JOSEPHUS FORNARI, Moderator, Sponsor.

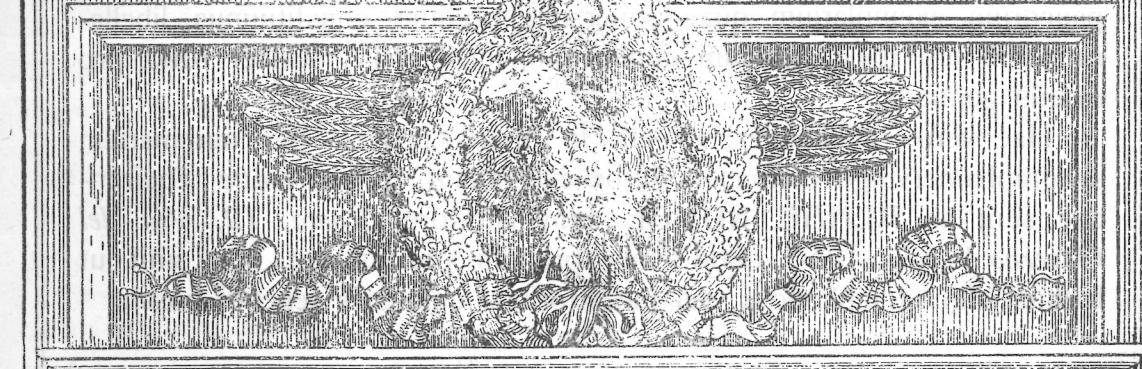
TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

ALMA ROMA

QVID QVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

Per.
Lat
011

C. DEL VECCHIO.

SINGULIS MENSIBUS EDITUR TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.

Nuperrime prodiit

JOSEPHI FORNARI opus, cui titulus:

COMMUNIA VITAE

Phrases et formulae ad latina colloquia instituenda.

Editio altera locupletior.

Venit libell. italic. 8; quibus addenda erunt libell. 0,50 in Italia; libell. 1 apud exteris nationes, pro transmissionis expensis.

Praeterea

Apud Commentarii Administratorem venumdantur eiusdem auctoris Mile-siae fabulae latine scriptae scenisque accommodatae apud ephebea facile agendis:

FRIDIANUS-FRANCISCVLI PRANDIUM

Singulae pretio italic. libell. 2.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubent; addendum erit publici cursus pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integram ALMAE ROMAE collectionem** habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXXIV, paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libellorum 500 pro Italia; pretium duplicatum, libell. italic. scilicet 1000, pro exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requirendae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est, non sinit ut foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

Ann. XXII

Romae, Mense Februario MCMXXXV

Fasc. II

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Pretium subnotationis an. MCMXXXV est pro Italia libell. 15; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequias; *ante solvendum rectoque tramite* mittendum ad JOSEPHUM FORNARI doctorem Romam, *Via del Governo Vecchio, 96*.

PIO XI P. M.

QVARTVM SVPRA DECIMVM
SACRI PRINCIPATVS ANNVM
PROSPERE AVSPICANTI

Nati dum mittunt alaci cum laude salutem,

*Dum Tibi persolvunt fervida vota, Pater,
De Christi et Sponsa Te Petri in Sede nitentem*

Tam clare gestis promeruisse canunt,

Omnibus ROMA exsultans en iungitur ALMA

Fausta, felici iam redeunte die:

*Omne bonum ut veniat cum pace beante precata,
Dum Christi in Regno cuncta novata micent.*

*Princeps sic pacis, Tua longa haec vota coronet
Diva ALMAE ROMAE Matre iuvante preces!*

IOANNES FRATINI.

DE NEXIBUS INTER IUSTINIANI CAESARIS CODICES ET DECRETALIA GREGORII IX PONTIFICIS MAXIMI¹

Conventui huic nobilissimo auspicando Iurisperitorum, qui ex omni gente huc adestis, ad mutuam celebrationem plures centenariae memoriae promulgatorum textuum iuris principum Gregorii Pp. IX Decretalium Codicisque Iustiniane repetitiae paelectionis, humanissime rogatus ut verba facerem, meam nimium sentio imparem proposito vocem. Idque eo vel magis quod, vix ab itinere reduci ultra Atlanticum oceanum, Augusta legatione suscepta, nec satis fuerit temporis nec quietis sive ad magnum ausum aestimandum, sive ad laborem vestrum doctrinaeque proposita expendenda bene reteque, ut, priusquam dicerem, mature cavendum erat.

Videor autem ex illa Bonaërensis Eucharistici coetus celebritate exque Iesu Servatoris universa gloria terra marique nobis viatoribus adfulgente, aliquid mutuare mihi posse, quod sit instar felicissimi auspicii, illius nimirum concordiae, quae dissita loca gentesque omnes ad Christi altaria aliquando componat. Non secus enim veteres illas aetates, hinc Iustiniani Caesaris inde Gregorii IX Pontificis Maximi, almus hic Coetus cum novissima nostra coniungens, utramque veterem gloriam uno est animo commemoraturus. Ut autem ad Bonaërensa comitia convenere popula-

rium agmina ex omni civitate in laudem prona et hosanna pium Filio Dei latenti sub Eucharisticis velis, praesenti tamen omni creaturae, ita omnium gentium non minus communis est hic iurisprudentum coetus, qui ex Oceani utriusque oris convenistis, memoriam simul celebraturi et Pontificis maximi et Imperatoris. Qui uterque Christi nomine et auspicio, ex omni humanarum sacrarumque legum acervo nimia et vana absciderunt, atque hinc et inde universi Iuris omnisque Humanitatis certos condidere terminos, per quos tutu vestigia essent sive ad terrenam sive ad caelestem felicitatem.

Nihil enim novi me vobis dicturum putem quum Christi nomini summorum viorum nomina innexerim, quos in ipsis exordiis operum, quae edidere nullo tempore interitura, una coniunxit sollemnis professio fidei et in Summam Triadem, et in Iesum Redemptorem omnium, regem saeculorum, sacerdotem aeternum. Cuius provido nutu et unus et alter obtinere se fassi sunt imperium, aut sacerdotium, ex Deo scilicet, unde, ut Florentini exsulis verbis utar, « veluti a punto bifurcatur Petri Caesarisque potestas ».

Huius igitur memorialis Conventus altior admodum causa extollitur, quam unius alteriusque rationis, sive Romanae sive Canonicae; dum, videlicet, vinculum est celebrandum inclytæ eorum cognationis, ex qua deinde, licet per varios rivulos, hue et illuc aquae diversae defluxerint, at in unam denique confluxerint bonorum virtutumque moralium copiam communem.

Iamque patet novissimum quemdam auctorem perperam esse vel nuper calumniatum iuris Romani augmenta fuisse

¹ Oratio enim viri Eugenii Pacelli, Patris Purpurati a publicis negotiis Pii Pp. XI, prid. Id. Novembr. MCMXXXIV ad Iurisperitorum Romanum ex omni gente Conventum auspicandum, a I. A. C. ex italico sermone in latinum liberius redditum. Quod clarissimus orator pro summa eius benignitate ultro concesserit ut in ALMA ROMA haec versio ederetur, amplissimas ei gratias habemus atque devote referimus.

per vim Christianae doctrinae intercepta. Nulla enim iniuria fuit, immo officium exstitit optimum morum disciplinam cum iuris prudentia coniungere; neque in ulla legum detimenta, quinimo in summum emolumentum lux illa caelitus arsit, qua frueretur ad emendandos mores respublica Christianorum. Qua igitur luce gradientibus ad novam civitatem tutum iter collustravit, dum videlicet ex Romanorum institutis, quae firmissima essent, Fidei ac moribus Christianorum coniuncta sunt.

Equis enim neget, non modo non imminutum, sed ad altiora proiectum esse ius familiare per Christianorum doctrinam, quae ferream illam veteris patrisfamilias potestatem mitiorem fecit? Aut quis abnuat ius vetus omne ipsamque veterem humanitatem augmenta mira esse adeptam ex Christi caritate praetorum editis ignota, quae servos redemit, aegris et miseriis asyla condidit, in pium omnem ausum testamenta dictavit, poenas criminum mitigavit, succurrit carcere vinctis, emendationem vindictae suffecit, gladiatoriis ludos abolevit?

Atqui: si ius est ars boni et aequi, nonne summa fuit huiusmodi ars rerum incredibili ruinae subvenire, novorumque populorum occurrere fluctibus, imperii fines undique urgentibus, eosque novae aequitati subdere iure Christiano?

Cuius ferme aequitatis – verbis Constantini Ferrini utar, Viri Venerabilis, – longe ubiores evassissent fructus, modo Caesares fuissent magis Christo fideles, aut consulibus melioribus usi. Sic igitur intueamur Iustiniani Caesaris Gregoriique Pontificis nexus ut unius eiusdemque Christianae Fidei cultorum, itemque iuris iustitiaeque, virtutum humanarum equidem maxime, qua videlicet Stagirita Philosophus aiebat non magis fulgere stellam quae aurorae arridet, vesperaque salutem.

Iamque videor, sitque venia verbis, novo

veluti sacerdotio, summum utrumque vi rum videre amictum, quum in *Digestorum* limine primo Ulpiani verbis occurro docentis iurisconsultum nomine sacerdotali iure posse frui, quia « omnis iurisconsultus est iustitiae sacerdos, et quidem verus et non simulatus », « neque eum palliatam sed philosophiam profitentem veram... non simulatam », qua nimirum non unae gloriantur Athenae aut Roma, sed gaudet cuiusvis hominis mens signata lumine divino. Itaque nil moror quin sacerdotale appelem duorum legumlatorum ligamen iurisque conditorum, quos rite et docte celebraturi estis. Etenim in utriusque libris sensim conlatis, nec tam unquam confusis, humanae rationis cum Fide divina concordiam specto, imperiique civilis cum Summo Ecclesiae Pontificatu, veterisque cum nova civitate, Urbisque Romae, sive Tiberis ad oram sedentis sive ad littora Ponti, cum aeterna illa quae a Christo obtinet claves regni caelorum.

Corruere namque Traiani, Hadriani, Constantini, Iustiniani Caesaris imperia, exque oris interni maris dilapsa sunt; nostras provincias novae gentes obtinuere, novaque vela per mare volitarunt quod Crispus Sallustius vocaverat nostrum.

Attamen, quidquid novatorum variae voces effutant, aut eorum sententiae Romano iuri opponant, aut censuræ attentare contendant, nos revocant denique ad illud Senecæ: « Non potest ullam auctoritatem habere sententia, ubi qui damnandus est damnat ». Dum tales igitur aemuli, non enim unquam doctos dicam, adeo vana blaterant, Romana tamen aequitas gentibus nunquam defuit, neque eius obducta graviter supericia adhuc amisere lumen, quod tamdiu praetorum ex oculis iurisque consultorum emicuit.

Namque vel per medias atque asperimas Gregorii IX Pontificis luctas contra

Fridericum Caesarem novi Romani imperii nimium adsertorem, lux nova exarsit cunctisque aliis altior, quam Pontifex ad legitimam concordiam canonum per multa volumina discordantium, sua ipse manu succedit.

Sacri autem legislatoris auctoritas, non ut Iovis ara de Capitolio, aut Caesaris thronum decidit unquam; sed vixit superstes successitque in novos semper heredes, qui et eam servaverunt et ad nos usque custodierunt. Ex qua aetate igitur Iustinianeo Codici iurisprudentia Romanorum condito Gregorii IX decretum adscitum est Fidei Christianae connisum, duae veluti faces in unam eamdemque connivere quasi in victricem iridem aut in novi foederis arcum inter divinam fidem humanamque rationem caelo inscriptum; infra quod foedus omnium populorum historia totiusque Christianae civitatis augmenta gradirentur ad unam et alteram metam, quas, ceu Poëta noster maximus scripsit, Dei Providentia hominum vitae proposuit; huc terrenae felicitatis, in quam civilis imperii nutu per philosophiae documenta, iuxta praecepta virtutum sive moralium sive intellectualium progrediamur; illuc autem caelestis beatitatis ad quam, Christi Vicario duce, per documenta spiritualia, iuxta theologalium virtutum doctrinam ascendamus.

At nos Christi verbo edocemur quae sunt Caesaris dare Caesari et quae sunt Dei Deo. Quamobrem Christianus ille Imperator, hodiernae celebritatis particeps alter, vel a primo novi codicis titulo, ut Patrem et Pastorem Petri heredem honorat qui « caput est omnium sanctarum Ecclesiarum ».

Tantorum virorum geniis sint igitur dignae laudes, quarum per semitas utriusque iuris arce coniunctas tanta ubique gentium vestigia exstant, nostrumque sit alterutrius distinguere voces ac distinctam dicere gloriam.

Sed in tanto virorum conventu tanta que iuris doctrina iurisve prudentia polalentium, iurisve historia eruditissimorum ex omni gente, nimis mihi usurpare videar si ipse eos deducere velim per longas aetatum tenebras infidamque caliginem, ut indigitem quot inter volumina, collectanea, codices Constantini magni Theodosiique heres e nova in Propontide Roma, Alexandri III et Innocentii III successor ex hac ipsa Urbe omnium capite ausum iniere suum: ille ut iuris civilis Romano imperio, hic ut iuris canonici Romanae Ecclesiae novum authenticumque corpus compararent.

Satis sit igitur nonnullos superaddere nexus, quo melius evincatur quanta sit illis communis gloria, et quales unius alteriusve lauros, licet septem saeculorum spatio dissitas in hac centenaria celebratione promulgatarum ab alterutro legum rursus ac perpetuo conserat.

Hinc itaque Iustiniano adest Tribonianus sacri palatii quaestor, inde autem Gregorio Raymundus a Peñafort, qui ei a sacris erat atque ab animorum ditione piaculari sive poenitentiali.

Tribonianus, iuris acer investigator, librorum collector ex omni sapientia veterum, cuius diligentissimae manus volumina attigerant ignota vel eruditissimis viris, qui que primo imperialium legum Codici compilando, mox *Digestorum* ingenti thesauro ordinando praefuerat, denique, legum quoque Codice renovato, cumque *Digestis* composito, novisque constitutionibus imperatoriis ditato novisque sententiis, novembri mense a. p. C. n. DXXXIV ipsi Iustiniano eum obtulit *Codicem repetitae praelectionis*. Quo videlicet exacto, cum suo tum principis nomini gloriae monumentum addidit haud equidem minus, immo lauris longe perennius, quas illi Belisarius per Africæ Italiaeve oras victor messuerat.

Non secus Raymundus de Peñafort, qui et Gratiani decretum et cetera cano-

num collectanea ut nemo versaverat, Gregorio IX Pontifici, anno MCCXXXIV, compilationem eorumdem novam, seu sextam tradebat, quae *Decretalium* nomine exstat, in quam tamen, pro Ecclesiae officio erga omnes gentes materno, praeter Romanas leges, iura alia multa ex aliarum quoque nationum more, Germanorum maxime ac Celtarum, invecta erant. Quantus autem labor aut quale studium, quantumve indaginum pondus in tantum opus conlata sint, non melius vobis retulissent veteres illi iurisperiti quam recentiores nostri facient, e quibus non unum tantum Romanae Ecclesiae Purpuratum Patrem adstare hoc adspicio, qui et doctrina multa et studiis diuturnis operam diu contulerunt in redigendum novum Iuris Canonici Codicem Ecclesiae hodie vigentem. Quorum facile principem salutare nemo dubitet Petrum Gasparri, Patrem Purpuratum, qui pro summa auctoritate sua, omni rei moderae ac perficienda assiduus praefuit; quique ad vos per hosce dies, nil certe detrahens aliorum promeritis, quos adiutores vel consultores adhibuit, « historiam codificationis Iuris Canonici pro Latino-rum Ecclesia » narraturus est.

At, quamvis bene auspiciatum fuerit ac bene placitum Menti divinae hinc Iustiniano Caesari inde Gregorio Pontifici Maximo Tribonianum aut Raymundum a Peñafort, summos equidem viros, summis in ausibus adfuisse, non tamen digestae ab eis leges plenam illam auctoritatem, qua tot a saeculis valent, aliunde obtinuere, quam per imperii signa aut summi Pontificatus, perque augusta nomina, quae illas inaugurate sunt atque, ut componi iusserant, ita et confirmarunt. Unde nimur omne momentum ac pondus sive Iustiniane Codicis viguit sive *Decretalium* Gregorii, quae dum iuris gloriam per aeva multa deducunt, simul in novam vitam leges iuraque civilia aut canonica renovarunt.

Utque tunc Scholae cooperunt per orientales imperii oras Byzantii ac Berit florescere, ita per occidentales provincias tribunalia scholaeque Bononiensium vel Parisiensium eas brevi aemulata sunt. Itaque per saecula septem inter Iustiniani Gregoriique dictiones aut stabunt aut gradientur omnes vel novae ipsae gentes, sive barbarorum, sive etiam Islamitarum, nostra litora invadentium finesque nostros.

In ipso tamen Evangelii lumine, novae Fidei afflatu morumque meliorum pro linibus renovatae Urbis vix a catacumbis emersae at iam templis ditatae regalibus, reliquias et memorias Caesarum praetorumque venerabuntur barbari, seque fieri Romanos exoptabunt, ac sensim nativa se feritate exuentes, aut publicum ius suum privatumque mitigantes, codices mollient, legesve capitulares tenuabunt ad ipsius, quod everterant, imperii ius, novo tamen christiano more in novam vitam revocatum novamque unitatem. Tunc Christiana Civitas nascetur nova, quae crucisgnatis clypeis vexillisque ad recuperanda littora fidei incunabula suae, spe nunquam victa, redibit.

Hoc namque vel in mediis ipsis cum Friderico Caesare contentionibus princeps erat Gregorii votum. Qui, dum post novae aetatis studia ad altarium decus Franciscum Assisiensem, dilectum sibi amicum, et Dominicum Calaguritanum provehit, et Fidei tuendae tribunal condit, et Aristoteli Parisiensis scholae pandit aditum, ita denique, scholae Bononiensium Romani iuris magistrae « dilectis filiis doctoribus et scholaribus universis Bononiae commorantibus, ad communem et maxime studentium utilitatem » *Decretalium* librum tradidit.

Cui igitur gloriae Bononiensis civitatis, urbanum hunc hodie fastum Pius XI Pontifex Summus fauste feliciter regnans addit, cuius placito conditum est Pontificium hoc

iuris utriusque athenaeum, hodierni conventus domicilium.

Quot autem virorum illustrium mentes sive per Orientis sive per Occidentis solis terras voluminibus illis unius alteriusve iuris vires suas studiaque tota dederint, nemo facile dicat, quantaque ab eis sint posterritati relicta scholarum testimonia contentionumve assiduo labore admittentium, ut iura omnia, omnemque civitatem et humanitatem ad faustiora et altiora extollerent.

Atqui hoc ipso in littore Tiberis, unde orta fuit vetus illa civilis iurisprudentia, quae cum canonica et sacra tam arcte coniungitur, atque ad ipsam Petram super quam suam aedificavit Ecclesiam Christus, in Vaticana aula quae a Signatura dicitur, Raphaelis Sanctii divina manu, inter parietes, — quorum ex altero philosophorum colloquiis Platonem circum et Aristotalem Parnassus arridet, ex altero, ad gloriam latentis sub specie Eucharistica Iesu, caeli terraque comitia prostant, Fidei centrum atque Amoris et praeteritis gentibus et futuris, — hic Iustinianum videre est qui iuris civilis *Digesta* Triboniano, inde Gregorium, qui Sacri Consistorii advocates *Decretalium* volumina tradit.

Iamque igitur universo vestrum omnium coetui cunctisque legatis ab omnigenite, virisque doctissimis ingeniisque praeclaris, non meo tantum auspicio, quam omnium etiam qui a sapientiae Athenaeis huc intendunt mentem et animos, enixe opto ut perquam uberi utilitate disciplinarum ex omni iure Pii Pp. XI spei respondeant non minus laetae quam certae, cuius Augusta gratia et Nomine hoc Athenaeum duplum tantam centenariam memoriam commemorat atque concelebrat. Cuius denique mandato, corpore absentis, praesentis autem animo, honorificentissimum habeo Benedictionem Apostolicam, omnis caelestis auxilii omnisque copiae divinarum gratiarum pignus, conventui huic amplissimo impertiri.

DE LATINI SERMONIS ELEGANTIA¹

§ III. — De propositionibus relativis.

I. — Relativum *qui*, *quae*, *quod*² coniunctivum regit

1°) quum finem indicat; ³ v. g.:

Legatos Tyrum misimus, *qui* (= ut illi) pecuniam recuperarent (Cic., *De leg. agrar.*, 2, 16).

2°) quum causam significat; ⁴ v. g.:

O fortunate adulescens, *qui* (= quum tu) tuae virtutis Homerum paeconem inveneris! (Cic., *Pro Arch.*, 10).

¹ Cfr. fasc. sup.

² Et relativa, quae huius relativi locum tenent; v. g.: Super tabernaculum regis, *unde* (= ex quo loco, ut inde, ut ex eo loco) ab omnibus consipi possent, imago solis crystallo inclusa fulgebat (QUINT. CURT., III, 3). — Urbe opportunissima, *unde* terra marique quae belli usus poscent suppeditentur (TIT. LIV., 43, 7).

³ Relativum finem indicate solet post adiectiva *dignus*, *indignus*, *idoneus*... etc... v. g.: Qui modeste pareat, videtur *dignus* esse, *qui* aliquando imperet (Cic., *De Leg.*, 3, 2). — *Tibi* fortasse *idoneus* fuit nemo *quem* imitarere (Cic., *Verr.*, III, 3, 16, 41).

⁴ Quum relativum significat causam, saepe ei praefigitur *quippe*, *ut*, vel *utpote*, perspicuitatis gratia; v. g.: Roscius convivia cum patre non inibat, *quippe* *qui* ne in oppidum quidem, nisi perraro, veniret (Cic., *Pro Rosc. Am.*, 18). — Dictator, *ut* qui magis animis quam viribus fretus ad certamen descendaret, omnia, circumspicere coepit (TIT. LIV., VII, 14, 6). — Lucius quidem frater eius, *utpote* *qui* peregre depugnarit, familiam ducit (Cic., *Phil.*, V, 11, 30).

N. B. a). — *Qui* potest aliis relativis suppliri; v. g.: Detestabili exemplo rem agi, *quippe* *ubi* (= *quippe* in quâ) fraude ac periurio decus petatur virtutis (TIT. LIV., XXVI, 48, 11). — Neque opere emunitus erat locus, *ut* *ubi* (= *ut* in quo) ipsius loci ac stagni praesidio satis creditum foret (TIT. LIV., XXXVI, 46, 2).

b) Legitur etiam *utpote* *qui* cum indicativo; v. g.: Ea nos *utpote* *qui* nihil contemnere solemus, non pertimescebamus (Cic., *Att.*, II, 24).

Quamquam quid ego te invitem, a quo iam sciam esse praemissos? (Cic., *Cat.*, I, 9).

3°) quum oppositionem seu concessio nem denotat; ¹ v. g.:

Qui sero ac leviter graecas litteras attigisse, tamen complures ibi dies sum commoratus (Cic., *De Orat.*, I, 18, 82).

Hi miserrimo atque patientissimo exercitu Caesaris luxuriem obiciebant, *cui* semper omnia ad necessarium usum defuisse (CAES., *De bel. civ.*, III, 96, 21).

4°) quum sequelam exprimit; ² v. g.:

Nemo est tam senex, *qui* se annum non putet posse vivere (Cic., *De Sen.*, 7).

¹ Quum oppositioni non attenditur, usurpant indicativum; v. g.: Ita ego, *qui* me ostreis et muraenis facile abstinebam, a beta et a malva deceptus sum (Cic., *Fam.*, VII, 26, 2).

² a) Post est, sunt, inventiuntur, reperiuntur; nemo, nullus, nihil est; quis, quid, quae res est? et similes locutiones indefinitas et universales, relativum sequitur coniunctivus; v. g.: Quum prium fuit, *cui* litteras ad te darem (Cic., *Att.*, IV, 1). — Sunt qui discessum animi a corpore putent esse mortem (Cic., *Tusc.*, I, 9). — Nihil est quod tam miseros faciat, quam impietas et scelus (Cic., *De Fin.*, 4, 24). — Quotusquisque philosophorum est, *qui* sit ita moratus, ut ratio postulat? (Cic., *Tusc.*, II, 4).

Huc refer impersonale est, quum sequitur *quod* cum coniunctivo, coniunctionis instar, sed reipsa neutrum pronomis, subaudita praepositione *propter*; v. g.: Est *quod* gaudeas te in ista loca venisse (Cic., *Fam.*, VII, 10). — Si unquam fuit *quod* gratias ageretis (TIT. LIV., I, 28). — Non est *quod* invideas istis, quos magnos felicesque populus vocat (SEN., *Ep.*, 94). — Quid est *quod* tantopere te commoveat tuus dolor intestinus? (Cic., *Fam.*, IV, 5).

Similis est constructio verbi *habeo*; v. g.: *Habeo* alia signa *quae* *observem* (Cic., *Fam.*, VI, 6). — Nil *habeo* *quod* *agam*. — Non *habebant* *quo* *discederent*, *unde* *viverent*... etc....

N. B. - Quum apud est *qui*, *sunt qui* effertur nominativus, usurpandus est coniunctivus, si res indeterminate exprimitur, v. g.: *Quae latebra est in quam non intret metus mortis?* (SEN.). — *Nemo est orator qui* se Demosthenis similem esse nolit (Cic., *De Opt.*, 2).

At si res determinatae sunt, ut dicimus, sequitur indicativus; v. g.: *Sunt bestiae in quibus*

Nulla est gens tam fera, *cuius* mentem non imbuerit deorum opinio (Cic., *Tusc.*, I, 13).

Non sumus ii, *quibus* nihil verum esse videatur; sed ii *qui* omnibus veris falsa quaedam adiuncta esse dicamus (Cic., *De Nat. deor.*, 1, 5).

II. — In narratione ponitur nonnunquam relativum aut coniunctio cum imperfecto vel plusquamperfecto coniunctivi, pro iisdem temporibus indicativi, quum de actione saepe repetita sermo est; v. g.:

Semper habiti sunt fortissimi, *qui* summam imperii potirentur (CORN. NEP., *Eum.*, 3).

Quemcumque lictor iussu consulis prehendisset, tribunus mitti iubebat (TIT. LIV., III, 11).

Cincinnati filii, consilium et modum adhibendo, *ubi* res posceret, priores erant (TIT. LIV., III, 19).

Nec quisquam Pyrrhum, *quae tulisset* impetum, sustinere valuit (IUST., XXV, 4).

Ut quisque maxime laboraret locus occurrebat (TIT. LIV., XXXIV, 38).

In privatis rebus, *si* *qui* rem mandatam negligentius gessisset, eum maiores summum admisisse dedecus existimabant (Cic., *Pro Rosc. Am.*, 38).

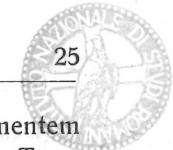
inest aliquid simile virtutis (Cic., *De Fin.*, 5, 14).

— Sunt multi, et quidem cupidi honoris et gloriae, *qui* eripiunt aliis quod aliis largiantur (Cic., *De Off.*, I, 14).

Sunt qui, nullo nominativo comitante, semper coniunctivum requirit, saltem in soluta oratione.

b) Relativum sequelam indicare potest, quamvis nullum praecedat demonstrativum; v. g.: Nonne satius est mutum esse, quam *quod* nemo intelligat dicere? (Cic., *Phil.*, IV, 9).

N. B. - Huc pertinent sententiae incidentes, in quibus neutrum *quod* cum coniunctivo sensum sententiae praecipue restringit; v. g.: Tu velim, *quod* commodo valetudinis tuae fiat, quam longissime poteris, obviam nobis properes (Cic., *Fam.*, XIV, 5). — Pergratum mihi feceris, si eum, *quod* sine molestia tua fiat, iuveris (Cic., *Fam.*, XIII, 23).

Desperato senatus auxilio, *quum* in ius
duci debitorem *vidissent*, undique convo-
labant (TIT. LIV., II, 27).

§ IV. - De participio.

A) - *De usu participii.*

I. - Participium coniunctum saepe lo-
cum tenet propositionis relativae;¹ v. g.:

Est enim lex nihil aliud, nisi recta ratio
imperans (= quae imperat) honesta, *pro-
hibens* (= quae prohibet) contraria (CIC.,
Phil., 1, 12).

Homini perditō (= qui perditus est) et
collum in laqueum *inserenti* (= qui in-
serit) subvenisti (CIC., Verr., IV, 17).

Huc pertinet usus participii praesentis,
post verba quae significant *audio, video*»,
quum attenditur ad definitum statum rei
vel personae;² v. g.:

Caecitatē ita moderate tulit, ut neque
eum *querentem* quisquam *audierit* (COR.
NEP., Tim., 4).

Adolescentium greges *vidimus certan-
tes* (CIC., Tusc., V, 27, 77).

^{1) a)} Tunc est veri nominis adiectivum. Propositionem relativam supplere non potest, quum uni
nominī adderentur duo participia, quorum alterū ab altero penderet; v. g.: Ciceronem *quem inven-
eram legentem* salutavi (Ne dicas: *inventum le-
gentem*).

b) Participium ponī etiam potest pro substantivo, ut *vidimus*, seu pro propositione relativa,
cuius antecedens est demonstrativum, quae utraque
supplet; v. g.: Felicitas Deo *adhaerentium* (= eo-
rum qui adhaerent) magna est — Nullus *agenti*
(= illi qui agit) dies longus est.

N. B. - In principio sententiae potius usur-
pant relativum in nominativo positum; v. g.: *Qui
Deum amat*, felix est (Ne dicas: *amans*).

²⁾ Quum attendunt ad ipsam actionem, infinitum cum accusativo usurpant; v. g.: C. Heium
iuratum *dicere* audistis (CIC., Verr., II, 2, 5, 13).

Aut usurpant coniunctivum cum coniunctione;
v. g.: Saepe soleo audire Roscium *quum ita dicat* (CIC., De Orat., I, 28, 129). — Saepe ex socero
meo audivi, *quum is diceret* (CIC., De Orat., II,
16, 22).

Item post verbum *facio*, quum signi-
ficiat *fingo*;¹ v. g.:

Xenophon *facit* Socratem *disputantem*
formam Dei quaeri non oportere (CIC.,
De Nat. deor., 1, 12).

Polyphemum Homerus cum ariete *col-
loquentem* facit (CIC., Tusc., V, 39, 115).

II. - Propositionis adiunctae locum
tenet participium:

^{1) b)} tum coniunctum;² v. g.:

Aranti (= quum araret) Q. Cincinnato
nuntiatum est eum dictatorem esse fa-
ctum (CIC., De Sen., 16).

^{1) a)} Tunc usurpant etiam propositionem infi-
nitivam, imprimis quando verbum tempore per-
fecto aut voce passiva efferendum est; v. g.: Plato
construi a Deo atque *aedificari* mundum facit
(CIC., De Nat. deor., 1, 8). — Hac oratione Plato
facit Socratem usum apud iudices (CIC.).

b) Verba *induco* et *fingo* habent etiam post se
participium praesens verbi activi et participium
perfectum deponentis.

^{2) a)} Si verbum caret debito participio, rema-
nebit coniunctio; v. g.: *Quum Caesar rediisset*
Romam, senatus ei triumphum detulit — *Quum Ci-
cero esset consul*, Catilina eum occidere voluit.

N. B. - Poterit tamen, pro verbo activae vocis,
sumi synonymum deponens; v. g.: Caesari
Romam *reverso* (= quum rediisset) senatus tri-
umphum detulit.

Poterit item, cum transitivis activae vocis, mu-
tari constructio in passivam, et usurpari ablativus
absolutus; v. g.: Cn. Pompeius, *captus Hierosolymis*
(= quum cepisset Hierosolymas), vitor ex
illo fano nihil attigit (CIC., Pro Flac., 28).

Poterit denique subaudiri participium verbi
esse; v. g.: Ciceronem *consulē* (= quum esset
consul) Catilina occidere voluit.

b) Quum participium locum tenet propositionis concessivae, verbo primario saepe adnectitur
tamen; v. g.: Ingratus est civis qui, armorum per-
iculo *liberatus*, animum *tamen* retinet armatum
(CIC., Pro Marcel., 10, 31).

Possunt *tamen* aut *nihilominus* apponi parti-
cipio, etsi logicē ad verbum primarium pertineat;
v. g.: Atque hunc *tamen* flagrantem invidia propter
interitum C. Gracchi, semper ipse populus romani-
cus periculo liberavit (CIC., Pro Sest., 67, 140).
N.B. - Apud scriptores optima latinitatis,
propositio concessiva cum expressa coniunctione

Dionysius, cultros *metuens* (= quia
metuebat) tonsorios, candenti carbone
sibi adurebat capillum (CIC., De Off., II, 7).

Risus interdum ita repente erumpit,
ut eum *cupientes* (= quamvis cupiamus)
tenere nequeamus (CIC., De Orat., II, 58).

Misericordia occurrit ipsa solet sup-
plicibus et calamitosis, nullius oratione
evocata (= etiamsi nullius oratione evo-
cetur) (CIC., Pro Deiot., 14),

^{2) b)} tum absolutum;¹ v. g.:

Reluctante natura (= quum reluctatur
natura), irritus labor est (SEN., De
Tranq., 6).

Parta victoria (= postquam parta est
victoria), conservandi sunt ii qui non cru-
deles in bello fuerunt (CIC., De Off., I, 11).

Eclipses non ubique cernuntur, ali-
quando propter nubila, saepius *globo ter-
ræ obstante* (= quia globus obstat) (PLIN.,
Hist., II, 13).

Eum interficere, *proposita sibi morte*
(= quamquam illi mors proposita erat),
conatus est (CIC., Pro Sext., 21).

Haud scio an, *pietate* adversus deos
sublata (= si sublata sit), fides etiam et
societas generis humani tollatur (CIC., De
Nat. deor., I, 2).

B. - *De constructione participii absoluti.*

I. - Quando comitatur propositionem
primariam, cuius verbum est activum,
ablativus absolutus cum participio pas-

rarissime verbo finito caret, si tamen excipias
quamvis, cui annexi potest adiectivum aut etiam
adverbium.

¹⁾ Respuitur ablativus absolutus, ubi aliorum
ablativorum concursus sententiam efficeret obscu-
ram. Sic dices: *Quum Cn. Pompeius Strabo, de
caelo tactus, obiisset*; non autem: *Cn. Pompeio
Strabone, de caelo tacto, mortuo.* — *Quum Gaius
puer mortuus esset*; non: *Gaius puer mortuo.* —
Quum milites invicti ex castris educti essent; non:
Militibus invictis ex castris eductis. — *Quum mi-
litibus fortiter pugnantes caesi essent*; non: *Militibus
fortiter pugnantibus caesis.*

sivo plerumque exprimit actionem, quae
est nominativi propositionis primariae;
v. g.:

Cognito Caesaris adventu, *Ariovistus*
legatos ad eum *mittit* (CAES.).

Hostes maximo clamore insecuri, quasi
parta victoria, vallum ascendere coeperunt
(CAES., De Bel. gal., V, 44).

Per omnem Hispaniam cives nostros
venumdatos, missis qui conquerent, in
libertatem restituerunt (TIT. LIV., XXVIII,
39).

II. - In constructione ablativi absoluti,
nomen personae agentis semper ex pro-
positione primaria intelligitur; v. g.:

Caesar, Pompeio victo (a Caesare), in
Asiam transiit.

Partibus factis (a leone), sic locutus
est leo.

III. - Intellecto participio verbi *sum*,
participii praesentis locum saepe supplent:

^{1) b)} nomina substantiva quae actionem
verbi exprimunt; item nomina munera
ac dignitatum;¹ v. g.:

Magis auctoribus, Xerxes inflamassee
tempa Graeciae dicitur (CIC., De Leg.,
2, 10).

Sapientia praeceptrice, in tranquillitate
vivi potest, omni cupiditatum ardore re-
stincto (CIC., De Fin., 1, 13).

^{1) a)} Sic dicimus: *Adiutrice fortuna*; *comite An-
tonio*; *natura duce*; Polybio *interprete*, *iudice*; Ari-
stotle *magistro*, *praeceptore*; Curione *teste*; Cice-
rone *consule*; Caesare *imperatore*; *praetore* Verre...
etc....

^{b)} Singularis nonnunquam est ablativus abso-
lutus substantivi apud Tacitum et Suetonium; v. g.:
Quae *triumviratu* (= quum triumviratus esset)
iusserset (TAC., Ann., III, 28). — *Proscriptione*
(= quum proscriptione esset) pecunias ex aerario
aceperant (SUET., Caes., 11).

^{c)} Participium futurum activum et praesertim
adiectivum verbale raro occurunt in ablativo ab-
soluto. Satius est propositionem adiunctam usur-
pare.

O quam facile erat orbis imperium occupare, aut mihi, *Romanis militibus*, aut, *me rege*, Romanis (FLOR., I, 18).

²⁰ nomina adiectiva; ¹ v. g.:

Romani, *Hannibale vivo*, nunquam se sine insidiis futuros arbitrabantur (CORN. NEP., *Hann.*, 12).

Emere ad meliorem vitam, *propitio Deo* (SEN., *Ep.*, 22).

Parvis adhuc Romanis rebus, quanta tamen in re militari virtus erat! (EUTROP., 2, 6).

IV. – Quaedam participia perfecti passivi interdum sola ponuntur in ablativo absoluto, et locum tenent coniunctionis cum tempore finito verbi passivi impersonalis; ² v. g.:

Alexander, *audito* (= quum auditum esset) Darium movisse ab Ecbatanis, fugientem insequi pergit (QUINT. CURT., V, 13).

Ad Pluinnam est progressus, nondum *comperto* quam regionem hostes petissent (TIT. LIV., XXXI, 39).

Versatur in animo meo cogitatio tuendi consulatus, quae quum omnibus est difficilis et magna ratio, tum mihi praeter ceteros, cui, *errato*, nulla venia; recte *facto*, exigua laus et ab invitis expressa proponitur (CIC., *De Leg. agrar.*, 2, 2).

Eadem ratione usurpantur aliquando etiam adiectiva; v. g.:

Priverni, *sereno* per diem totum, rubrum solem fuisse nuntiabatur (TIT. LIV., XXXIII, 12).

¹ Sic dicimus; v. g.: *Invita Minerva; aspera hieme; sereno caelo; te ignaro; illis consciis...* etc...

² Sic legimus; v. g.: *desperato, edicto, explorato, nuntiato. — Auspicato, consulto, directo, festinato, improviso, inopinato, iterato, merito, sortito.* Sunt etiam huiusmodi ablativi absoluti, sed transierunt in adverbia.

Multi adnantes navibus, *incerto* prae tenebris quid peterent aut vitarent, foede interierunt (TIT. LIV., XXXIII, 36).

(*Ad proximum numerum*)

S. Leonardi in Helvetia.

I. Jss.

EPISTOLARUM COMMERCIOC

De renovando apud omnes gentes linguae Latinae usu.

SOCIETAS LINGuae LATINAe USUI INTERNATIONALI ADAPTANDAE « Almae Romae » Moderatoribus s. d. p.

Gratum hoc nobis officium existimamus Vos de Societate nostra certiores facere atque commercium Vobiscum appetere.

« Societas Linguae Latinae usui internationali adaptandae », quae anno 1933 Thaddaeo Zieliński prof. praeside Varsoviae constituta est, linguam universalem populis cultis necessariam putat. Sunt tamen diligendae nec populorum ullorum qui nunc sunt linguae aemulationis causa, nec linguae arte factae utpote cultum nullius gentis exprimentes, itaque ab omni cultu et humanitate alienae. Lingua Latina restat, quae internationalis usque ad xviii saeculum vigebat quamque in illam pristinam dignitatem restituere conatur. Consilia nostra imprimis inter Polonus facile propagantur, quorum animi omnibus temporibus humanitate Romae antiquae imbuti erant.

Sed externarum quoque gentium societas, non sunt nobis neglegendae, quae eundem finem appetunt. Institutum Studiorum Romanorum dico et Societatem Latinam Monacensem et Umfiam Parisinam (*Union Médicale Franco-Ibéro-Américaine*), quae usum propagat lin-

guae Latinae ut scientiarum linguae internationalis, atque glossarium vocabulorum Latinorum medicinae pharmaciaeque edit.

Iam cum Ministerio Rei Scholasticae nostro egimus, ut in linguae Latinae institutione naturae eius, ut linguae etiam nunc vivae, ratio haberetur. Quod factum est, ut in gymnasiorum Polonorum programmatibus colloquia Latine inter magistrum discipulosque facienda praescriberentur.

Tum nobis auctoribus scholastici nonnullorum gymnasiorum Varsoviensium epistolarum Latinarum commercium cum sodalibus externarum gentium faciunt.

Imprimis maximi momenti esse putamus commissionem philologorum internationalem constitui, quae linguae Latinae glossarium ad usum horum novorum temporum componat.

Propositiones nostrae, quas auctoritatibus internationalibus (*Ligae Nationum eiusque Commissioni Mutuae Operae Intellectuali*) subiecturi sumus, eo tendent, ut linguae Latinae usus internationalis ante omnia in rebus ad cultum communem pertinentibus agnoscat, id est in scientiis, artibus, ratione civili.

De quibus omnibus, quae agamus, si in « Alma Roma » lectores vestros certiores facere velitis, magnam gratiam Vobis habeamus. Imprimis autem a Vobis petimus, ut egregii « praecorii Latinitatis » Vestri fasciculos nobis constanter mittatis... Omnia bona Vobis precamur summaque reverentia permanemus.

Pro Praeside
IGNATIUS WIENIEWSKI
Secretarius.

Sapiens non metu frangitur, non potestate mutatur, non extollitur prosperis, non tristibus mergitur.

S. AMBROSIUS.

SAPIENTUM PERVESTIGATIONES

A RADIOPHONICA VATICANA STATIONE

LATINE VULGATAE

NOTITIAE.

DE ISOTOPIS.

In literis ad commentarium *Nature* missis Aston dr. novissima retulit a se obtenta in isotopis statuendis.

Calcium, praeter isotopos 40 et 44 iam notos, continet etiam, quamvis rariores, isotopos 42 et 43. Forte habet etiam 41, sed inevitabilis praesentia potassium prohibet quominus accurate definitiatur et libretur.

Titanium, cuius analyses usque incertos habuerant exitus, certum nunc et definitum massae spectrum dedit, cuius intensior linea ad 48 pertinet, quam alii levioribus 46, 47, 49, 50 symmetrice dispositis comitantur.

Et sic, omnia elementa a numero atomo 9 ad 56 cognita sunt.

Inter graviora elementa Hafnium spectrum habet 5 isotopos includens: 176, 177, 178, 179 et 180, quorum primus debilior, alii intensiores.

Rhodium non praebet nisi lineam 103.

Samarium, iterum ad analysim subiectum, duos debiles isotopos 144 et 150 continere ostendit.

Thorium simplex appetet, cum massa 232.

DE MASSA NEUTRONIS.

Ex recentioribus mensuris a I. Curie et F. Joliot peractis in *Institut du Radium* Parisiis, massa neutronis, deducta ex disintegratione bori, aluminii, et magnesii, sub proiecione helii expenditur per 1.0098, 1.0092, 1.0089.

Primus istorum valor accuratior et verior censendus quam alii; nam pro aluminio et magnesio energiae valores

non sunt tam accurate cogniti quam pro boro.

Attamen ex iis quae deduci possunt ex consideratione stabilitatis nuclei berillii, videtur minimum quod assignandum sit pro massa neutronis esse 1.0107.

Error vero admittendus in mensura berillii bene esse potest 0.001.

Hinc Auctores censem valorem assignandum pro massa neutronis esse 1.010, cuius error probabilis non excedat 0.0005.

NOTITIUNCULAE.

Rev. Dom. Professor G. H. Lemaitre ex Universitate Lovaniensi, cuius bene notae sunt cogitationes cosmologicae de expansione universi, donatus est praemio duabus ante annis a Francqui constituto pro Belgicis qui, per scientiam, patriam suam condecorant, et quod ad quingenta millia « francorum » ascendit.

Ad construendum speculum reflectoris, cuius diameter erit quinque metrum, adhibitae sunt viginti amphorae substantiae vitreae, h. e. viginti millia kilogrammatum.

Quamvis in fusura aliquod inconveniens intervenerit, tamen exitus fusurae satisfecit, et nunc per aliquot menses substantia sibi ipsi relinquitur, ut refrigeretur.

NOTIFICATIO.

Pontifícia Academia Scientiarum « Novi Lyncae » biennale praemium decem milium libellarum italicarum, quod nomine celsissimi Sodalis sui Pii Papae XI feliciter regnantis exornatur, proximo anno academico adiudicabit. Hoc praemio donabitur opus novum et notabilis momenti *de geophysicarum perinvestigationum utilitate*, quod prae ceteris quae proponentur dignum iudicabitur. Quo themate Academia eo spectat, ut disceptetur utilitas methodorum geophysicarum in perscrutatione subterranearum regionum.

Ad hoc certamen invitantur docti viri cuiuslibet Gentis hac lege, ut opera gallico vel italicico vel latino idiomate exarata, nondum edita et quinque exemplaribus « dactylographice » transcripta, ad Pontificiam Academiam Scientiarum ante Kal. Nov. a. MCMXXXV mittantur.¹

Nulli vero ex Pontificiae Academiae Scientiarum Sodalibus Ordinariis, sive Romae commorantibus sive alibi incolentibus, praemium adiudicari poterit.

Auctoribus fit facultas apponendi nomina sua scriptis, vel dictum aliquod aut signum, quod repetendum erit super involucro, nomen auctoris continente sub sigillo.

Iudicium de certamine fiet a Coetu ab Academia ad id constituto; praemium autem victori tradetur per Summum Pontificem in solemni primo Academiae Conventu proximi Anni Academicici, qui locum habebit mense Decembri vertentis anni.

COLLOQUIA LATINA²

XII.

Elementorum conformatio.

IOANNES, EUSTACHIUS.

IOANNES. — O scitissimum archetypum! o speciosissimas literas! o illecebras! Divina, quod aiunt, virgula adeptus es hanc elegantiam. Sed unde?

EUSTACHIUS. — Meus germanus patris iussu manu sua mihi confecit.

IOAN. — Ubi porto ipse didicit ductus hosce bellissimos?

¹ Inscriptio italica: *Pontifica Accademia delle Scienze Nuovi Lincei*. — Città del Vaticano.

² Ex IACOBI PONTANI opere, cui titulus: *Pro gymnasista latinitatis*, — Passim retractavit, ho-dernisque moribus aptavit I. F.

EUST. — Semper huius artificii studiosus fuit et in quemdam magistrum anno proximo superiore incidit, qui latinas, graecas, germanicas pingebat excellentissime.

IOAN. — Exemplar et prototypum quodam mihi quoque datum est muneri ab amico; verum prae tuo sordet. En.

EUST. — Quare contemnis? Si ad istum modum ac formam effinxeris elementa, ut in hac papyro tua effecta conspiciuntur, iudicabo te oleum non perdisse.

IOAN. — Atqui optima imitandi cupido assidue versat animum meum.

EUST. — Atqui hic non quaeritur optimum.

IOAN. — Laudatur tamen.

EUST. — Non nego.

IOAN. — Ostende mihi tuam manum.

EUST. — Ecce.

IOAN. — Quasdam formas propemodum perfecte, quasdam non assequeris, quod pace dixerim tua.

EUST. — Paullatim et consuetudine imitandi assequar.

IOAN. — Proh! quam decentia f, quam decora p, q, et omnes denique caudatas literas facit ille frater tuus!

EUST. — Quid notas grandiores? Nonne amas?

IOAN. — Mirifice.

EUST. — Aspice A, vide D et M, tamquam si ex typis aeneis in chartam essent impressae.

IOAN. — Ipsa vero quae alphabeto subiecta est scriptura, quam ad lineam rectam sine linea directis versibus! Quam aequalibus sursum ac deorsum elementis! Unum te volo.

EUST. — Vel decem.

IOAN. — Nonne tibi praecepta dat pingendi, et lapsus corrigit?

EUST. — Certe; et nonnunquam, sua manu meam tenentem, calamum comprehendit, atque alienis digitis pingit, ut ego tractibus literarum hac ratione asuescam.

IOAN. — Inires a me non vulgarem gratiā, si exemplum a fratre mihi curares.

EUST. — Difficulter inducam. Nihilominus quoniam te tanto studio pulchre pingendorum characterum ardere animadverto, curabo ut voti compos fias.

IOAN. — Quotnam intra dies polliceris daturum in manus?

EUST. — Intra quartum.

IOAN. — Perlubenter gratissimum hoc donum tamdiu exspectabo, cogitaboque interim quo te honorario remunerer.

EUST. — Sic utique habeto, me gratuito hoc operis non esse facturum.

ANNALES

Foedus Gallos inter atque Italos sanctum.

Faustis quidem de pace auspiciis initus est annus MCMXXXV; primis enim eius diebus Romae simul convenere Italicorum rerum supremus gestor Mussolini atque Laval, Gallorum ad exteris administer, ut opinionis erroribus perpurgatis, qui tamdiu alteram ab altera civitate dividebant, non mutuas tantum rationes comparent, sed universae Europae paci concordi animo prospicerent. Sanctum inde foedus est die vii mensis Januarii, per quod firmati sunt Africi fines inter italicam Libyam finitimasque Gallorum colonias; itemque inter Erithraeam sinusque Somalorum gallicum, in usum sic tandem adhibita pactionis illius Londinensis, ex pleto recenti immanni bello initiae, parte, quae ius latioris territorii in Africa Italies tribuebat. Praeterea conventio Tunesiae late prorogata est tum circa Italorum scholas civitatisque sua tutelam in illa regione, tum circa quaestiones alias in eadem conventione dispositas; denique

actio communis constituta in Europae centrum ad Danuvium flumen, qua et Austriae libertas defenderetur et conamen quodvis contra integratatem territorii rei que civilis singularum civitatum contrahentium oppugnaretur. Capita quoque inducta sunt de duarum nationum propriarumque coloniarum re oeconomica, deque bellicis apparatis; uno verbo, de pluribus rationibus, quibus vetus Gallos inter et Italos amicitia amplissime restitueretur.

Facile coniectui est quam libenter ubique terrarum huiusmodi foederis nuncium acceptum fuerit; neque minus quod praefatus Gallicus minister Laval illis ipsis diebus Summum Pontificem inviserit, postquam septuaginta per annos circiter a nullo exterarum rerum Gallico administro id factum minime fuerit: inde enim confirmatum est et officia inter Apostolicam Sedem Gallicamque rempublicam optime restituta fuisse.

Hosce conventus alter magni pariter momenti sequitur inter Gallos Anglosque administratos, cui hac ipsa die pridie kal. Februarias initium fit.

Nationis Societas - Sarrense populiscitum.

Quum Sarrense populiscitum, ut omnes facile praevidebant, favorable omnino Germaniae cessisset, Societatis Nationum supremum concilium, Genevae congregatum, die xvii huius mens. Ianuarii MCMXXXV, territorium illud Germaniae addixit, quae proximis kal. Martii illud suum iterum reapse faciet. In oratione quam Hitlerus, Germanorum Praeses, ad rem habuit, declaravit Germanorum civitatem nihil iam a Gallia ultra repetendum habere; quod veluti confirmans de pace signum vulgo habitum est. Fxit Deus!

Aethiopum provocaciones.

Post Aethiopum in Italos provocations, de quibus in superiore hac recensione nostra loquuti sumus, en aliae in Gallos fiunt. Gallicae enim rei publicae illic procurator, cum duodevinti militibus atque octo supra octoginta Somalis, foede interficitur in Somaliae gallicae territorio, ab Abyssinorum manu, Gallicos fines praetergressa. Non igitur mirum si ad fines suos ab huiusmodi excursionibus tuendos tum Itali tum Galli copias illuc mittere coacti erunt. Sunt autem et qui quaerit utrum illius adhuc barbari generis populi digni sint qui Societatem Nationum participant.

O utinam via inveniatur, quae ad discrimen sine sanguinis ulteriori effusione componendum adducat!

**

Inter Iaponiam et Sinarum rempublicam.

Iaponensium et Mandchourianarum copiarum terminorum excessiones inter Sinarum provincias Ciahar et Jehol congressionibus locum dedere; hinc nova inter Iaponenses et Sinarum administratos inita colloquia Nanchino in urbe, quae fundamento esse poterunt ut rationes omnes civiles, oeconomicae, nummariae in examen revocentur, atque tandem aliquando definiantur.

POPICOLA.

Non facit nobilem atrium plenum famosis imaginibus: nemo in nostram gloriam vixit, nec quod ante nos fuit nostrum est: animus facit nobilem, cui ex quacumque conditione supra fortunam licet surgere.

SENECA.

VARIA

Crescit Roma Albae ruinis...¹

« Crescit interea Roma Albae ruinis » inquit Livius. Nam qui potentem urbem quampiam efficere vult aptamque ad imperium occupandum, in id unum debet incumbere, ut eam magno civium numero repleat, sine qua re nunquam ad fastigium aliquid pervenire poterit. Idipsum duobus modis praestabit, quorum unus facilis et gratus, alter violentus esse videtur. Primus est, si aditum pateficerit omnibus peregrinis, ut tuto in urbem tuam commigrare, et illic habitare et ausint, et libenter velint. Violentus alter est, si vicinas urbes destruxeris. Ita enim compelles earum incolas in tuam urbem commigrare. Utrumque modum observarunt Romani; quamobrem tam cito crevit Respublica, ut, sexto illorum rege imperante, octoginta millia civium illic habitarent, qui ad arma ferenda apti essent. Violentus ille modus similis est ei, quo agricolae in excolendis arboribus utuntur. Nam ut plantae altius consurgent, firmiores fiant atque foecundiores, amputare solent primos ramos et stolones omnes, videlicet ut succus in superiores plantae partes uberior feratur, et planta maior foecundiorque fiat. Necessarium autem esse id in augenda viribus atque imperio Respublica vel Spartanorum et Atheniensium exemplum documentum esse potest: quae urbes etsi munitissimae essent et optimis legibus institutae, non potuere tamen Romanam potentiam adaequare, quamvis Roma minus bene instituta videretur ob tot patrum plebisque conten-

¹ Ex NICOLAI MACHIAVELLI opere: « De republica disputationes ex prima decade T. Livii » latine redditum H. BINDI.

tiones. Cuius rei ratio est, quod Roma utrumque modum in augendo civium numero servans, potuit ex suis civibus ingentem exercitum producere. Athenienses et Spartani contrariam viam ingressi, nunquam potuere plus, quam viginti millia civium suorum singuli proferre. Neque enim attribui debet id diversitati situs locorum, solive foecunditati, sed causis iam expositis. Lycurgus enim, Spartanorum legislator, nulla re facilis abrogari posse leges suas existimavit, quam peregrinorum hominum adventu. Itaque omnia in Republica eo direxit, ne civibus suis occasio esset cum exteris hominibus conversandi, aut negotiandi. Ob quas causas ne peregrini reciparentur interdixit, et matrimonia, quae cum exteris contraherentur, prohibuit; denique ne occasio exteris mercatoribus daretur merces suas eo comportandi, mandavit ut moneta ex corio uterentur; quibus omnibus de causis nunquam potuit Spartanorum civium numerus vehementer augeri. Sed quum res humanae, quaecumque aliud artificii continent, naturam imitari debeant, nec fieri possit ut planta tenuis ponderosos ac magnos ramos sustineat, nequaquam existimare debemus, Rempublicam exiguo civium numero constantem posse occupare, aut, si quando occupavit, conservare, urbes maiores et frequentiores, quam ipsa sit. Nam si quando tale quiddam ei contigerit, ex levi aliquo motu rursus omnia perdet, perinde ut tenuis planta, ponderosiores ramos habens, ex levi vento confringitur. Quamobrem Spartani, etsi Graeciae totius imperium occupassent, tam inepti fuerunt ad id conservandum, ut, deficientibus Thebis, reliquae simul civitates omnes defecerint, amissoque universo imperio, perinde affecti erant, ut planta sine ramis. At id Romanis non contigit, quoniam domi plantam habebant firmam, quae validos illos ramos facile sustineret. Haec praincipia causa fuit ma-

gnitudinis Romani imperii, quam Livius, ut diximus, praeclare expressit, inquiens: « Crescit interea Roma Albae ruinis ».

* *

Piscator.

In fluvio Piscator quidam retibus expensis captabat pisces; tum, ad fustem lapide alligato, aquam feriens et limum turbans, quae pellucidum erat illis adimebat, ut temere fugientes pisces retibus implicarentur. Hoc alius, qui prope eum fluvium habitabat, fieri, et puras aquas inquinari moleste ferebat. Tum Piscator: — Nisi — inquit — aquae commotae turbidae redundantur, mihi fame pereundum sit.

Fabula est de turbulentis hominibus, qui quum in pace nihil bona spei inventant, ad commovendum statum et tranquillitatem rei publicae incumbunt.

* *

Pro iudicibus mensarum elegantibus.**ESCARUM ORDO:**

Pasta tubulata lycopersici suco Neapolitanorum more condita.

*Tomacula suilla.**Brassicae romanae in acetum immersae.*

Pectora gallinacea in fasciolas secta, cum solani tuberibus per cibrum actis.

Cremum malo aureo saporatum.

* *

Iocosa.*Tuccius in schola.*

Condiscipulus Magistro: — Ehi mihi! Tuccius colaphum mihi impegit!

TUCCIU. — Neutquam verum est!

CONDISCIPULUS. — Non verum dicis, impudens?

TUCCIU. — Taceas, ni velis ut alapam alteri genae tibi ducam!

Magister TUCCIO:

— « Optimus » cuius vocis est superlativus gradus?

TUCCIU prompte: — « Septimi »!

* *

Aenigmata.

I

Sume duas voces: timidam notat una va-

[gamque

Bestiolam, murmur quam fugat exiguum.

Altera vox ordo est, mortali non violandus,

Qui multat sonentes, innocuosque tegit.

Primae, retrorsum versae, subiunge secun-

[dam:

Quo conclave tuum condecoretur habes.

II

Quinque notas habes: per saltus prataque

[curro,

Cum strepitu volvens irrequietus aquas.

Cum prima mutat verbi nota tertia sedem?

Me fuge, nam pestem perniciemque fero.

Aenigmata in superiore fasciculo propo-
sita his respondent: 1) *Vesta-lis*: 2) *Aspis*.

Libri recens dono accepti.*ARNOBI Adversus nationes libri VII.*

Recensuit C. MARCHESI (Ex aedibus Io.
Bapt. Paraviae et Soc., Aug. Taurinorum -
Mediolani - Florentiae - Romae - Nea-
poli - Panormi, 1935). - Ven. lib. 28.

Liviola, I. B. BELLISSIMAE fabella (Senis
ex Bernardiniana officina typographica,
a. MCMXXXIV).

I. FAVARO, studiorum in R. Universitate
Mutinensi anatomies normalis Profess. Or-
din. — *De processibus haemalibus ossis
cocygis hominis animadversio anatomica*
(Iena, 1934).

DE ROBERTI SCOTTI

[33]

NAVARCHI ANGLI, ITINERE ANTARCTICO

Notat item iam duobus igitur abesse diurnis itineribus ab Amphoraria Cella. Deponere se theodolitum, cameram, Oatis saccos dormitorios, et quae Wilson voluisse adduci exempla lapidum et commentarios suos aut apud se aut in trahea inventum iri. XV. kal. scribit trigore sibi ustum dextrum pedem et se stulte liquefacto pemmican¹ miscuisse *curry-powder*,² quo cibo adfectum esse ut tota nocte nihil dormiret.

Satis valere unum adhuc Bowers. « Socii aut putant aut putare se simulant — inquit — nos evasuros esse quoquo modo in tutum. Authepsam dimidiam implevimus, postea aliquantulum restat spiritus, deinde necabimur siti ». A. d. XII. kal. Apr. dicit Wilsonem et Bowers ad Cellam Amphorariam, quae chilometris abesset viginti, ire velle petentes ignaria. A. d. X. Kal. vero scripsit breviter sic: « Nullo temporis puncto cessante procella duo socii non potuerunt abire. « Cras — inquit, — si quid adhuc facultatis est, cras necesse est ostendatur. Oleum iam nullum est, alimenta suppeditunt in diem aut summum in biduum. Finis adest. Constituimus naturalem opere mortem: cum rebus nostris vel sine rebus profecti corruemus in via ».

A. d. IV. kal. Aprilis confirmat ex a.
d. XII. kal. continuas furere procellas,

¹ *Pemmicanum* Indorum nomine dicuntur placenta factae ex siccatis et in *putverem* tritis carnis, immixta adipe.

² *Currypowder* vel *Ragoutpulver* condimentum est rizae vel carnis mixtum ex coriandro, zingibere, cumino, curcumae, pipere albo et Hispanico, sinapi.

cotidie se fuisse ituros ad Cellam, sed ante tentorium misceri turbines nivium. « Non credo, — inquit, — rerum futuram esse mutationem, sed etiam extrema durabimus. Attenuamur autem et mortem cernimus propinquare. Tristissima res est, sed non credo me deinceps valitum ad scribendum R. Scott ».

Postrema commentariorum verba addidit haec: « Per Deum obsecramus, eorum suscipite curam, qui nobis sunt superstites ».

Quod postremis diebus spem erigebant venturos auxilio socios cum canibus, re vera, sicut Scottus praescripserat, Dimitri et Cherry-Garrard a. d. IV Nonas Mart. anno 1912 pervenerant ad Amphorariam Cellam. Ibi retenti sunt procellis quadratum et frigoribus; nam singulis diebus ante solis occasum hydrargyrum thermometri infra quadragesimum descendit grandum. Frigoribus etiam canes vehementer afflictabantur, quos ipse Scottus severe praeceperat esse servandos. Itaque quum nulla ostenderetur ad procedendum versus polum facultas, Cherry-Garrard, quod faciendum erat, fecit: ad Cellam Amphorariam expectatis tot diebus, ut canum pabulum restaret dierum octo, post eos dies reposito penore, quantum quinque viris in totum mensem suppeteret a. d. VI Idus Apr. revertit.

Interim « Terra Nova » reverterat cum novo vietu et cum mulis Indicis et cum novis canibus. Nova hiems in hibernaculo transacta est eo fere ordine, quo superiore anno actum erat sub Scotto. Quo die me-